

Asia: VN/14348/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne asiakasmaksuasetuksen muutoksista

Lausunto luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta

Lausuntopyyntön diaarinumero: VN/14348/2024

Suomen Syöpäpotilaat ry kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Yhdistyksemme viittaa launnossaan muiden lausunnon antajien hyvin esiin tuomiin asioihin ja lausuu asiassa näkökulmana sairastuneen mahdollisuus parhaaseen mahdolliseen hoitoon sekä syövän mahdollisimman varhainen diagnoosi, joka tarkoittaa potilaalle parempaa ennustetta, kevyempiä hoitoja sekä parempaa elämänlaatua syövän hoidon jälkeen tai syövän kanssa. Yhteiskunnalle varhainen syöpädiagnoosi merkitsee vähemmän suoraa ja välillisiä kustannuksia.

Perustelumuiustiossa (s. 2–3) avataan, että asiakasmaksuasetuksen mukaisia maksuja ehdotetaan korotettavaksi siten, että perusterveydenhuollon maksujen enimmäismääriä korotettaisiin pääsääntöisesti 22,5 prosentilla ja erikoissairaanhoidon maksujen enimmäismääriä pääsääntöisesti 45 prosentilla. Molemmilla korotuksilla olisi merkittävä negatiivinen vaikutus syöpään sairastuneille. Perusterveydenhuollon asiakasmaksujen enimmäismäärän korotuksilla sairastuneen taudin tunnistamiseen ja hoitoon pääsyyn sekä erikoissairaanhoidon asiakasmaksujen enimmäismäärän korotuksilla sairastuneen mahdollisuuteen vastaanottaa hoitoa ja sitoutua hoitoon.

Kuten perustelumuiustioluonnoksessa (s. 3–4) on todettu, terveystalvelujen tarve on yhteydessä sosioekonomiseen taustaan. Yleisesti terveystalvelujen tarve on suurempi työvoiman ulkopuolella olevilla (työttömät, työkyvyttömät, työkyvyttömät työttömät, eläkkeellä olevat) kuin työtä tekevilla. Lisäksi työntekijät ovat yleisesti työterveystalvelujen piirissä, joista ei makseta asiakasmaksuja.

Hyvätuloiset käyttävät muita useammin yksityisiä palveluja. Edellä mainituista syistä johtuen, julkisten terveyspalvelujen asiakasmaksut ja niihin tehdyt muutokset kohdistuvat yleisemmin pienituloisiin kuin suurituloisiin kotitalouksiin. Valtaosa syöpään sairastuneista on vanhuuseläkkeellä ja työikäisenä sairastuneet joutuvat lähes aina pitkälle sairauslomalle, eivätkä kaikki parantuessaankaan palaa enää täysin työkykyisiksi. Suomen Syöpäpotilaat ry toteutti Syöpä ja työelämä -kyselyn toukokuussa 2019 ja tällöin 276 vastaajasta 75 % raportoi tulojensa laskeneen syöpään sairastumisen myötä. Vastaava kysely tehtiin uudestaan huhti-toukokuussa 2023, jolloin vastaajista (n=796) 68,7 % raportoi tulojensa laskeneen syöpään sairastumisen jälkeen. Syöpään sairastumisen haastaessa taloutta ehdotetut asiakasmaksujen enimmäismäärän korotukset näyttäytyvät kohtuuttomina ja kaventavat yksilöiden yhdenvertaisuutta.

Taustamuistiolounnoksessa (s. 1) ehdotetaan toteutettavaksi asiakasmaksujen maltillinen korottaminen mahdollisimman oikeudenmukaisesti lisäämättä eriarvoisuutta sekä siten, etteivät maksut muodostu esteeksi palveluiden saamiselle. Jaamme Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian, apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin lausunnossaan esittämän huolen, että ehdotetut korotukset ovat siinä määrin suuria, että on mahdollista, että korotus voi tosiasiasa siirtää palveluja niitä tarvitsevien ulottumattomiin. Tunnistamme saman riskin, jonka Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus tuo esiin näkemyksessään asetusmuutoksesta. Muutos aiheuttaa asiakas- ja potilasturvallisuusriskejä hoidon tarpeen arvioinnin oikea-aikaisuuden, hoidon saatavuuden ja tarvittavaan pitkäaikaishoitoon sitoutumisen heikkenemisen vuoksi.

Asetusmuistiolounnoksessa myönnetään (s. 4), että viimeaikaisten tutkimusten perusteella tiedetään, että varsinkin perusterveydenhuollossa asiakasmaksutaso voi vaikuttaa palvelujen käyttöön. Tutkimustieto ei kuitenkaan kerro tarkemmin, mitä vaikutuksia korotusten vuoksi käyttämättä jääneillä käynneillä olisi. Alustavan arvion mukaan ne voivat tuottaa yhtäältä suoraa säästöä toteutumattomien käyntien muodossa ja toisaalta pidemmällä aikavälillä kustannusten kasvua, mikäli asiakkaiden terveysongelmat niistä johtuen pahenisivat tai kasaantuivat. Koska varsinaista tutkimustietoa asiasta ei ole, ei ehdotettujen korotusten ns. käyttäytymisvaikutuksia ole otettu laskelmissa huomioon. Suomen Syöpäpotilaat ry korostaa, että oireilevan, diagnoosia vailla olevan henkilön kohdalla tämä tarkoittaa nimenomaan pidemmällä aikavälillä kustannusten kasvua viivästyneen diagnoosin ja huonomman ennusteen myötä. Tämä asia tulisi huomioida korotusten vaikutusten arvioinnissa. Viivästyneen diagnoosin aiheuttamalla inhimilliselle kärsimykselle ei voi laskea hintaa.

Kuten taustamuistiolounnoksessa todetaan (s. 3), erikoissairaanhoidon maksut painottuvat melko tasaisesti kaikkien tulokymmenyksien kotitalouksiin. Osittain tästä syystä korotuksia ehdotetaan kohdistettavaksi erityisesti erikoissairaanhoidon. Kohdentamista erityisesti erikoissairaanhoidon puoltaa muistion mukaan myös se, että erikoissairaanhoidon palveluissa asiakas on jo tutkimus- ja hoitopolulla, ja mahdolliset maksujen käyttäytymisvaikutukset ovat käytettävissä olevaan tietoon perustuen perusterveydenhuoltoa pienemmät. On kuitenkin otettava huomioon, että erikoissairaanhoidon palveluille voi myös olla runsasta ja pidempiaikaista tarvetta, jolloin maksurasituskin voi olla asiakkaalle merkittävä. Tämä on usein tilanne syöpäsairauksissa. Syövässä hoitopolku kestää hyvinkin vuoden tai enemmän ja kroonistuneen, parantumattoman syövän tapauksessa usein vuosikausia. Kuten yllä on todettu, syöpään sairastuminen johtaa hyvin usein

tulojen laskuun ja pidämme kohtuuttomana sitä, että tässä tilanteessa syöpäpotilaan asiakasmaksut erikoissairaanhoidossa nousisivat. Tiedossamme on myös, että syöpään sairastumisen jälkeen yksilöillä on haasteita saada lainaa ja/tai vakuutusta (63 %). Tämä käy ilmi paraikaa käynnissä olevasta Syövän vaikutukset lainoihin ja vakuutuksiin -kyselystä (toistaiseksi 32 vastausta). Kyselyn vastaajista (n=32) 73 % kertoi joutuneensa hyödyntämään omia säästöjä, 35 % käytti vähemmän rahaa perushyödykkeisiin ja 19 % kertoi lainanneensa rahaa läheisiltä tai ystäviltä.

Taloudelliset haasteet näyttäytyvät monimuotoisempina kuin pelkästään toimeentulon menetyksenä. Tämä käy ilmi Sosten keväällä 2024 toteuttamasta Sairastamisen näkymättömät kustannukset -kyselystä, joka toteutettiin yhteistyössä SOSTEn koordinoiman valtakunnallisten potilas- ja kansanterveysjärjestöjen verkoston (POTKA) kanssa.

Tällä hetkellä asiakkaan on asiakasmaksulain mukaan seurattava maksukattonsa ylittymistä itse. Mahdollisten liikaa maksettujen maksujen palauttamista on haettava pääsääntöisesti seuraavan kalenterivuoden aikana, tai asiakas menettää oikeutensa palautukseen. Syöpää sairastaessa ihminen taistelee hengestään, eivätkä voimavarat välttämättä riitä maksukatton seuraamiseen. Eritoten jos sairastuneella ei ole läheisiä apuna tai jos sairastuneella on iän tai muun tekijän aiheuttama rajoite esimerkiksi asioida digitaalisesti. Näemme, että on perusteltua säätää, että asiakasmaksujen maksukatton seurantavastuu siirretään asiakkaalta viranomaiselle lääkemaksukatton tapaisesti.

Pidämme kannatettavana terveydenhuollon asiakasmaksujen kansallista yhtenäistämistä. Samoin näemme hyvänä Kehysriihessä päätetyn mukaisesti hyvinvointialueiden kannustamista vapauttamaan pienituloisimmat asiakasmaksuista. Olemme kuitenkin muiden lausujien (Mielenterveyden Keskusliitto ry, IBD ja muut suolistosairaudet, Näkövammaisten keskusliitto) kanssa samaa mieltä, että tästä mahdollisuudesta tiedetään ja tiedotetaan riittämättömästi. Lisäksi korotettujen asiakasmaksujen kautta tavoiteltu hyvinvointialueiden rahoituksen vahvistaminen tekee asiakasmaksujen alle enimmäismäärän perimisen tai perimättä jättämisen hyvin epähoukuttelevaksi hyvinvointialueelle, kuten Suomen Lääkäriliittokin lausunnossaan toteaa.

Suomen Syöpäpotilaat ry

Jenni Tamminen-Sirkiä

toiminnanjohtaja

Emma Andersson

erityisasiantuntija

Lähteet:

Suomen Syöpäpotilaat ry (2019): SuomenSyopapotilaat-Syopa-ja-tyo-kyselytulokset-2019.pdf (syopa-alueelliset.s3.eu-west-1.amazonaws.com)

Suomen Syöpäpotilaat ry (2023): Tyoelamakysely_2023_MST.pdf (syopa-alueelliset.s3.eu-west-1.amazonaws.com)

Suomen Syöpäpotilaat ry (2024): Syövän vaikutukset lainoihin ja vakuutuksiin –kysely (avoinna 18.8.2024 asti)

SOSTE (7.5.2024): Kysely: Korvausten ulkopuolelle jäävät sairauskulut voivat nousta sadoista jopa yli 1 000 euroon kuukaudessa

Lausuntonne todistuksista ja lausunnoista perittävistä asiakasmaksuista.

Huom! tämä kysymys on osoitettu ensisijaisesti hyvinvointialueille. Todistuksista ja lausunnoista perittävien asiakasmaksujen jatkovalmistelua varten hyvinvointialueita pyydetään tuottamaan valmistelun tueksi tietoa hyvinvointialueen antamien todistusten ja lausuntojen määristä sekä niistä saatavista asiakasmaksutuloista. Samalla mahdollisuuksien mukaan pyydämme tietoa alla olevasti eriteltyinä:

- Lääkäriinlausunnot ajokorttia varten
- Lääkäriinlausunnot aselupaa varten
- Muut säädöspohjaiset lausunnot ja todistukset (jos tieto jo koottuna)
- Muut (ei-säädöspohjaiset) todistukset (jos tieto jo koottuna).

Lisäksi hyvinvointialueita pyydetään arvioimaan todistuksista ja lausunnoista perittävän asiakasmaksun nykyisen enimmäismäärän suhdetta todistusten/lausuntojen tuottamisen kustannuksiin (maksujen kustannusvastaavuus).

Tietoa tarvitaan, jotta todistuksista ja lausunnoista perittävän maksun enimmäismäärään valmisteltavan korotuksen vaikutukset hyvinvointialueen rahoitukseen voidaan arvioida hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla.

-

Tamminen-Sirkiä Jenni
Suomen Syöpäpotilaat ry